

«TASALULITAJATE» JA NENDE TAPASULASTE VASTU

30-ndail aastail käikuläinud moodsad terminid «anschluss» ja «tasalulitamine» tunduvad lugejatele, kes praegu on jõudmas keskikka, küllaltki võõraina. Mida need sõnad siis tähendavad? Kas tegemist on küberneetikaga, mõne elektronarvutusmasinaga?

Jah, peab tunnistama, et ka meid, nüüd üle keskea inimesi, panid need terminid kohe, kui nad kuuldavale tulid, tõsiselt jahmuma. Inimmõistuse vastaselt tähendas «anschluss» tervete riikide nn. kolmanda Saksa riigi külge liitmist (näiteks Austria «anschluss»). Aga «tasalulitamine» tähendas inimeste mõtlemise ning arusaamade kärpimist ja nivelleerimist hitlerlaste tasemeni! Pärast 1941. aastat poleks Euroopas tohtinud olla ühtki riiki väljaspool Suur-Saksamaad ja Itaaliat, keegi poleks tohtinud mõelda teisiti kui hitlerid, mussolinid, rosenbergid, göbelsid jt. rassistid.

Kodanlikus Eestis mindi «tasalulitamise» poliitikale üle pärast «vapside» riigiputši katse likvideerimist K. Pätsi valitsuse poolt. Riigivolikogu valimisedki lätki mõneks ajaks edasi, sest eesti rahvas olevat haige, nakatatud «vapside» demokraatiavastasest pisikust. Ühel hoobil olid eestlased «tasa lülitatud» oma «arstide» mõtteviisi ja ideoloogiaga. «Arstid» muidugi hoidsid «haige» eest saladuses, et nad arstmina süstisid juba siis üha suurenevates doosides endiste balti parunitega liitumise pisikut.

Kui kogu Euroopa — Poola, Prantsusmaa ja Kagu-Euroopa riigid — oli tükkaaval «anslusseeritud» ja «tasa lülitatud», jõudis järjekord Nõukogude rahvaste kätte. Vastu suvise pööripäeva päikesetõusule, vastu unerahus viibivatele Nõukogude linnadele ja küladele veeres soomustatud, musta risti embleemidega sõjamasin hitlerismist ja kaheaastasest tapmisest metsistunud fašismisulastega.

See oli pühapäev, 22. juuni 1941. Neil päevil, kui kaalul olid kõigi meie maa rahvaste elu ja saatus, formeeriti vabatahtlikkuse alusel hävituspataljonid võitluseks fašistide dessantgruppide

F. MOORBERG,
endine hävituspataljoni võitleja

ja nn. viienda kolonniga, seljatanguste fašistlike tapasulastega. Metsades organiseerisid siis oma jõuke mõned deserteerinud kodanliku armee ohvitserid, likvideeritud «kaitseliidu» verejanulised pealikud. Neisse jõukudesse astusid kärbitud taludega kulakud ja nn. vabadussõdalased, tapmise ja marodööritsemisega rikkastunud tegelased.

Säärastest kretiinidest võis oodata kõige halvemat. Nii juhtuski. Võsu suvelaagrist pioneeridega sõitvat autobussi tulistati metsavahel. Mitut last tabasid mõrvarite surmakuulid. Metsadest leiti okastraadiga puude külge seotud, usumatult metsikult piinatud inimesi.

Hävituspataljoni võitlejail tuli astuda tõelisse lahingusse sageli ootamatult, isegi une pealt. Näiteks riündas Kiviõli üksust öösel arvukas bandiitide salk, olles enne tapnud selja tagant hävituspataljoni tunnimehed. Avanduse vallas võtsid bandiidid surnuaia kivimüüri tagant tule alla sõiduauto Virumaa 5. hävituspataljoni komandöri kapten Rogosini ja võitlejate Lembit R Emmelga, Jaan Kurni ja Karuga. Viimane sai surma. Pähe haavatud Lembit R Emmelgas, Jaan Kurn ja kapten Rogosin taandusid tulistades auklikuks lastud masina juurest. Bandiidid ei julgenud arvulisele ülekaalule vaatamata taandujaid jälitada, vaid jäid kivimüüri varju. Sm. Karu haul

andsid hävituspataljoni võitlejad töötuse maksta kätte seljataguseile mõrvaritele.

Läbi bandiitide tule pidid hävituspataljoni võitlejad tooma Rakverre raudteejaama ka evakueeritavaid nõukogude aktivistide perekondi. Vohnja vallas võtsime autobussi kümme naist lastega ja väheste pakkidega. Ka meid, hävituspataljonlasi, oli kümme naist julgestuseks kaasas. Kuidas sõita aga metsavahet Kadrinani? Hävituspataljoni võitlejate gruppi juhtis Harry Raag. Ühiselt koostasime kiiresti tegevusplaani. Kaks meest asusid bussi katusele, pakivõrse. Ühel neist — Mart Reinlool — oli «kaitseliidu» päritoluga kergekuulipilduja «Vickers», teisel vintpüss. Kui üht tabab kuul, siis teine töötab «Vickersiga» edasi. Sm. Raag ise jäi autobussi uksele, püstol laskevalmilt peos. Teised asusid istekohtadele bussi uksele lähemale, et vajaduse korral kiiresti väljuda ja rünnakule tormata. «Reisijad» paigutati istmete vahel. Kokkuleppe autojuhiga: sõita maksimaalse kiirusega ja peatuda ainult juhul, kui ülalolijad pörutavad kogu jõuga jalgadega vastu katust, s. o. siis, kui suletud tee tõttu pole võimalik läbi kihutada. Peatumisel pidid naised ja lapsed heitma bussi põrandale pikati ja jääma sellesse asendisse lahingu lõpuni.

(Järgneb)

„Tasalülitajate“ ja nende tapasulaste vastu

(Algus «Punases Tähes» nr. 27)

Alustasime sõitu Vohnja valla-
maja eest, künkast alla, Kadriina
suunas. Kilomeeter või vähem
vallamajast jõudsime paremat
kätt asuva surnuaia kohale. Tu-
levälgatused põllul, paugud. Kuulid
vihisesid üle bussi katusel
olijate peade, osa neist, nähtavas-
ti kummidesse sihitud, löid tuld
maantee munakividel. Buss ki-
hutas ... Küünarnukid ja kehad
vastamisi, karjusid bussi katusel
olijad teineteisele: «Põllule, kivi-
vare pihita! Surnuaia müür!»
«Vickers» paiskas lepitud suunda-
des valanguid. Oligi möödas.
Mart Reinlo pöördus selili ja tei-
ne võitleja toetas tema ebamugavat
laskeasendit selja tagant. Need
«Vickersi» valangud vihi-
sesid mahajäänud vaenlasele

F. MOORBERG,
endine hävituspataljoni
võitleja

meeldetuletuseks: kes külvab
tuult, lõikab tormi.

Kadrinani jõudsime ilma vahe-
juhtumiteta. Ainult bussijuht
kurtis, et kaelasooned on pingu-
tusest kanged. Sm. Raag näitas
tühja püstolit: ta oli tühendanud
selle bussi ükselt surnuaia müüri
suunas. Naised, nagu nad ise
tõendasid, polevat üldse kartnud.
Võitlejate julgus nakatas.

17. juulil suunati ka esialgu
Rakveresse jäänud hävituspatal-
joni rühmad Narva jõe äärde
rindejoonele Pihkva-Oudova kau-
du Narva jõe idakaldale ilmunud
vaenlase vastu. Peipsist, Vask-
narvast kuni Karoli küalani pida-
sid rinnet Virumaa 5. ja Läti
taandunud miilitsaüksustest moo-
dustatud hävituspataljon. See oli
positsioonisõda väheste ohvritega,
kuid saksa fašistide miinipildu-
jaist tekitatud närvipingega.

Silmapaiste võitlustahe aval-
dus ka siin. Nii kõneldi hävitus-
pataljoni roodudes, kuidas võit-
leja Ferdinand Lumiste, vihale
aetud vaenlase miinikildudest
haavatud kaasvõitleja pärast, vi-
rutas granaadiga peaaegu üle
Narva jõe ja seda Vasknarva
juures, kus jõgi on tõesti lai.

Augusti lõpul algas taandumine
läbi soode Vaivara-Auvere suu-
nas. Vähesed kuivikud ja imal
soovesi ei rikkunud eriti võitle-
jate tuju. Pärast mõnepäevast
matka jõudsime Auvere alla. Mets
oli siin raagus mürsulõhkemistest
ja kuulidest. Auvere kohal lõh-
kesid šrapnellid. Teedel taandus
meie suurtükiväelasi Narva suu-
nas. Linna siseneval teel ilkus

meile vastu kivist lõvikuju kasti-
kujulisel atusel. Lõvil oli üm-
margune kuul käpa all... Rootsi
kuuninga Karl XII mälestussam-
mas... Mälestus, vist mitte küll
nii ilkuv, pidi lõppude lõpuks
kindlasti jääma ka rüütlite järg-
laste nüüdsest vallutusretkest.
Nagu kinnituseks sellele mõttele,
kaevasid Narva linna esimest-
majade õued mehed ja naised
õhukaitsekraave.

Rännaku korras jõudsime Kei-
kino ja Kukuškino küalani seal-
pool Luugat. Hävituspataljoni-
dest moodustati Narva polk. Liik-
kusime mööda metsateid Kingis-
sepa alla, kus juba päevi toimu-
sid lahingud. Kingissepp oli paar
korda käest kätte käinud. Tartu
hävituspataljon oli siin kandnud
suuri kaotusi. Meil seisis ees tõe-
line lahing. Kahel päeval ründa-
simegi Kingisseppa. Suurtükiväe
ettevalmistus polnud halb: tegi
kõrvad kurdiks. Kuid sakslaste
väikeste miinipilduarühmade,
peidetud tule- ja vaatluspunktide
ning isegi lennukite koostöö muu-
tis meie rünnakud kaotusteroh-
keiks. Kahel korral õnnestus tun-
gida linna, kuid tuli taanduda.
Hävituspataljoni miilitsariühmade
sakslastega sarnanev vormiriietus
ja meie sinised «tunked» tekitasid
segadust sakslaste ja ka meie en-
da hulgas, pealegi lahinguis, kus
järsku naabruses olnud lätlaste
asemel kuulsid järsku saksa keel-
seid vandesõnu ning jutlemist ja
märkasid, et oled vaenlastest
kümne sammu kaugusel. Neis la-
hinguis langesid Rakvere miilit-
satöötajaist J. Remmert, E. Too-
me jt. Meie jaokomandör Zu-
ckerman sai raskesti haavata.
ELKNÜ Virumaa Komitee akti-
vistidest langes Hugo Eenmaa,
haavata sai sm. Ossipov jt. Ernst
Sipria, Isak Serman jt. Virumaa
kommunistlikud noored löid hil-
jem luuletuse:

Kingissepa nimi ei kustu
me töörahva ajaloost
seni, kui kestab veel võitlus
neil, kes pole aaria soost
Ümberringi sood ja rabad,
keskel kulgev tolmune tee
ja öösel on värvunud taevas
tulekahjust punaseks.
Neis võitlustes langes Elar

Toome.

Narva polkkl paisati koost...
Möödus palavaid lahingupäevi,
verikuumi võitlushoost...

Seda lauldi hiljem teel põhja-
raudteed mööda, välja õppima ju-
ba Nõukogude armee lahingu-
üksustesse. Laulu viisiks oli
populaarne «Tutši nad gorodom
vstali, v vozdukhhe pahlo gro-
zoi...». Hävituspataljonide võit-
lusteed jätkas juba hästirelvasta-
tud ja sõjalise ettevalmistusega
Eesti Kaardiväe Laskurkorpust.